

Profesor Violetta Krawczyk-Wasilewska i Jej dorobek Z okazji urodzin i jubileuszu 50-lecia pracy naukowej

W 2016 r. minęła 71. rocznica urodzin i 50. rocznica pracy naukowej prof. zw. dr hab. Violetty Wiktorii Krawczyk-Wasilewskiej, wybitnej specjalistki w zakresie interdyscyplinarnych badań na polu folklorystyki, etnologii i antropologii kultury, a zarazem twórczyni pierwszego uniwersyteckiego Zakładu Folklorystyki, którym kierowała ponad dwadzieścia lat (1991–2012).

Profesor urodziła się w Łodzi 16 października 1945 r. w rodzinie inteligentnej, jako starsza córka Władysława Krawczyka (włókiennika) i Zofii *de domo* Lubicz-Zaorskiej (artystki plastyczki), którzy po upadku powstaniu warszawskiego osiedlili się w Łodzi. W czasie okupacji oboje działali w ruchu oporu; matkę pośmiertnie odznaczono medalem „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”.

Interdyscyplinarne wykształcenie Profesor pozyskała dzięki wyróżniającej ją aktywności, pracowitości i konsekwencji, zarówno w odniesieniu do zadań badawczych, jak i w zakresie podejmowanych wyborów życiowych oraz zawodowych. Po ukończeniu VIII Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Asnyka w Łodzi, w 1962 roku – jako siedemnastolatka – rozpoczęła studia na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego na kierunku filologia polska, uzyskując dyplom magistra w 1967 roku, by sześć lat później na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ otrzymać stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii (1973), a następnie w 1986 r. habilitować się z etnografii na Wydziale Historycznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W roku 2002 w Warszawie z rąk prezydenta RP otrzymała tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych.

Przez całą karierę zawodowo związana jest z Łodzią, chociaż blisko współpracuje od wielu dekad z wieloma placówkami krajowymi i zagranicznymi. Wśród polskich wymienić należy przede wszystkim Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Instytut Antropologii i Etnologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, a także Wydział Etnologii i Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Opolskiego i Wydział Humanistyczny Uniwersytetu im. Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie. Wśród niezliczonych zagranicznych kontaktów najważniejsze to wieloletnia współpraca z Fińską Akademią Nauk i Uniwersytetem w Helsinkach oraz Nordic Institute of Folklore, Uniwersytetem im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie i Węgierską Akademią Nauk, ponadto z Królewską Akademią Nauk w Amsterdamie, University College London, University College Dublin, Czeską Akademią Nauk i Uniwersytetem

Karola w Pradze oraz Słowacką Akademią Nauk i innymi ośrodkami naukowymi w Europie, a także poza nią.

W przebiegu pracy zawodowej prof. Krawczyk-Wasilewskiej wyróżnić należy cztery etapy. Pierwszy to pięcioletni okres pracy (poprzedzony rocznym stażem w charakterze tłumacza centrali handlu zagranicznego „Skórimpex”) na stanowisku asystenta w łódzkim Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym (1968–1973). Drugi – trwający od 1973 do 1987 – związany był z pracą na stanowisku adiunkta na Wydziale Filologicznym UŁ (1973–1987). Trzeci obejmuje pozycję docenta (1988–1990) i profesora nadzwyczajnego (1991–2002) na Wydziale Filozoficzno-Historycznym oraz Wydziale Nauk o Wychowaniu UŁ. Równolegle wykłada także w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Piotrkowie Trybunalskim (1996–1997) i Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi (1997–2005). Czwarty etap to stanowisko profesora zwyczajnego w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ (2002–2016). Nadmienić tu trzeba, że w latach 1990–1997 Profesor Wasilewska sprawowała funkcje kierownika Katedry Wychowania Muzycznego UŁ, gdzie w roku 1991 r. założyła wspomniany wcześniej Zakład Folklorystyki, który – po zamknięciu Katedry Wychowania Muzycznego w 1997 r. – funkcjonował dalej w ramach ówczesnej Katedry Etnologii, a później Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UŁ.

Aktywność naukowa i dydaktyczna

W centrum zainteresowań badawczych Jubilatki od lat pozostaje folklor i przemiany w jego badaniach. Prof. Krawczyk-Wasilewska wyszła od filologicznego badania folkloru, uczestnicząc w seminarium historyczno-literackim profesora Zdzisława Skwarczyńskiego, promotora jej pracy magisterskiej pod tytułem *Folklor w twórczości Stanisława Czernika* (1967). Po studiach rozwijała swoje zainteresowania, uczestnicząc w seminarium historycznym prof. Bohdana Baranowskiego (UŁ), folklorystycznym prof. Czesława Hernasa (Uniwersytet Wrocławski) i spotkaniach naukowych Komisji Folklorystycznej przy Instytucie Badań Literackich PAN, a także w doktorskim seminarium polonistycznym prof. Z. Skwarczyńskiego. Brała również udział w zebraniach naukowych zespołu etnograficznego kierowanego przez prof. Bronisławę Kopczyńską-Jaworską, jak również w spotkaniach naukowych łódzkich socjologów, filozofów i pedagogów.

W latach 1968–1971 prowadziła samodzielne badania terenowe¹ w Polsce środkowej, gromadząc źródła wywołane i zastane, które stały się podstawą

---

¹ Po raz pierwszy z badaniami terenowymi zetknęła się w roku 1968, uczestnicząc jako wolontariuszka – za namową prof. Zdzisława Skwarczyńskiego – w wyprawie na teren ziemi rawskiej zorganizowanej przez Pracownię Folkloru Muzycznego Instytutu Sztuki PAN [V. Krawczyk:1969]. W kilku latach następnych, również na zasadzie wolontariatu, kierowała badaniami folklorystycznymi Studenckiego Koła Naukowego Polonistów UŁ na terenie pow. poddębickiego.

rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Echa konfliktów klasowych w folklorze województwa łódzkiego*. Jej promotorem był historyk, prof. B. Baranowski, a recenzentami prof. Zbigniew Kuchowicz, prof. Dorota Simonides oraz prof. Z. Skwarczyński. W 1973 r. dr V. Krawczyk opuściła Muzeum i podjęła pracę w Katedrze Literatury Nowożytnej na Wydziale Filologicznym UŁ. W 1973 roku opublikowała swą pierwszą książkę pt. *Poeta autentyczny*, opartą na pracy magisterskiej, a dotyczącą życia i twórczości S. Czernika. W roku 1975 jako pierwsza w Polsce, przetłumaczyła i wprowadziła w obieg naukowy historyczny tekst Williama Thomsa, dotyczący propozycji wprowadzenia terminu „folklor”.

Pracując na Wydziale Filologicznym, ówczesna adiunkt zdobywała szeroką praktykę dydaktyczną. Prowadziła bowiem rozmaite zajęcia: ćwiczenia, konwersatoria, proseminaria, wykłady (w tym monograficzne) z literatury współczesnej, młodopolskiej, dziecięcej, ludowej i porównawczej (dla studentów polonistyki), literatury powszechnej (dla rusycystów), literatury dla dzieci (dla studentów pedagogiki) i folklorystyki (dla studentów etnografii).

W czasie kolejnej dekady poświęciła się pogłębianiu zagadnień metodologicznych, studiując obcojęzyczną literaturę przedmiotu, do czego przyczyniły się jej częste kontakty z ośrodkami folklorystycznymi na Węgrzech i w Finlandii. W tym okresie, uczestnicząc (wielokrotnie na koszt własny) w licznych konferencjach i kongresach międzynarodowych², nawiązała osobiste kontakty z czołowymi reprezentantami światowych szkół folklorystycznych (Vilmos Voigt, Linda Dégh, Lauri Honko, Alan Dundes, Dan Ben-Amos, Juha Pentikäinen, Kiril Czystov, Eleasar Meletynski i inni). W odpowiedzi na brak adekwatnego podręcznika w języku polskim (poza trudno dostępnym i przestarzałym tłumaczeniem *Folklorystyki* Pawła Nedy³, Violetta Krawczyk-Wasilewska opublikowała w 1979 r. skrypt pt. *Wprowadzenie do folklorystyki*, który był wielokrotnie cytowany przez badaczy różnych dyscyplin.

W tym czasie równorzędnie rozwijała badania z zakresu społecznych aspektów folkloru Łodzi i regionu. W ramach badań regionalistycznych opublikowała dwie monografie poświęcone Polsce środkowej pt. *Ignacja Piątkowska. Literatka i folklorystka regionu sieradzkiego (Z badań nad regionalną kulturą literacką Polski środkowej końca XIX i początku XX wieku)* w 1983 roku oraz *Folklor Polski Środkowej* (1987).

Podczas stażu na Uniwersytecie w Helsinkach (1983/1984) nie tylko poznała dzieje folklorystycznej szkoły fińskiej, ale też prowadziła seminarium dyplomowe „Polish anthropology today”, a podczas VIII kongresu ISFNR (Bergen, 1984) – wygłoszenie referatu plenarnego jako *keynote speaker*. Pobyt stażowy w kolebce nowoczesnej folklorystki europejskiej umożliwił zgromadzenie materiałów, które pozwoliły na przygotowanie rozprawy habilitacyjnej poświęconej

² Patrz: emocjonalne wspomnienia Profesor z jej udziału w I Kongresie SIEF, Paryż 1971: *SIEF 50 Years, and Counting*. „Newsletter SIEF” 2015, vol. 13, no. 1, pp. 11–13. [www.siefhome.org/publications/newsletter.shtml].

³ P. Nedo, *Folklorystyka. Ogólne wprowadzenie*. Przekład z niemieckiego L. Jasnosz, UAM, Poznań 1965 (wyd. mimeograficzne).

Współczesnej wiedzy o folklorze (1986). Rozprawa ta, której recenzentami byli profesorowie B. Baranowski, J. Burszta, H. Kapełus spotkała się z bardzo pozytywnymi recenzjami, czego wyrazem była nagroda Rektora Uniwersytetu Łódzkiego (1988) oraz poważne wyróżnienie (1987) w finale Międzynarodowej Nagrody Etno-Antropologicznej im. Pitré-Salomone Marino, przyznawanej przez Uniwersytet w Palermo. Opublikowana⁴ w pięciu tysiącach egzemplarzy rozprawa habilitacyjna jest najbardziej znaną i najczęściej cytowaną pozycją w dorobku Profesor, spełniając po dzień dzisiejszy funkcję podręcznika i przewodnika historyczno-metodologicznego w zakresie światowej i polskiej myśli folklorystycznej.

W tej samej dekadzie, tematem badań prof. V. Krawczyk-Wasilewskiej stały się wielkie eposy narodowe jako świadectwa tradycji folklorystycznej i literackiej, którym poświęciła wiele zajęć ze studentami etnologii w ramach wykładu zatytułowanego „Kultura oralna”, a także prezentowała na konferencjach zagranicznych swoje ustalenia i sprostowania historiograficzne, zwłaszcza dotyczące recepcji przekładów.

W kolejnej dekadzie lat 90. nastąpił zwrot w zakresie zainteresowań naukowo-badawczych Jubilatki. Profesor jako pierwsza w Polsce zainicjowała badania kulturowo-ekologiczne (eko- i bioetyczne) w oparciu o metodologiczne podejście do folkloru jako ekspresji zbiorowego światopoglądu, manifestującego się w bezpośrednich formach komunikowania się ludzi w obrębie kultury. Przyjęcie takiego stanowiska pozwoliło traktować folklor jako środowiskowe źródło odzwierciedlające stan potocznej i zmieniającej się świadomości społecznej. Koncepcja, będąca wynikiem tych przemyśleń zaowocowała otrzymaniem grantu z Central European University na kierowanie polsko-czeskim projektem „Folklor i środowisko” (1996–1997), a także organizacją trzech cyklicznych konferencji międzynarodowych pod hasłem *Ecology and Folklore*, które pozwoliły na badania folkloru jako środowiskowego wyrazu tożsamości kulturowej i etnicznej oraz mentalności w okresie transformacji ustrojowej i globalizacji. To innowacyjne podejście zostało odnotowane przez czołowych folklorystów i ekofilozofów, socjologów oraz kulturoznawców. W 1997 roku Gotland Centre for Baltic Studies (Visby, Szwecja) powierzyło jej funkcję polskiego koordynatora projektu badawczego „Analiza i dokumentacja mentalności społeczeństw nadbałtyckich”.

Problematykę mentalności, stereotypów etnicznych i tożsamości etniczno-kulturowej poruszała Profesor w swych ówczesnych wykładach, konwersatoriach i seminariach z folklorystyki, antropologii wychowania, antropologii ekologicznej i antropologii folkloru oraz antropologii stosowanej, a także literatury feministycznej prowadzonych dla studentów etnologii, pedagogiki, polonistyki i studiów międzynarodowych oraz Erasmusa, a także podczas swych gościnnych wykładów w uczelniach zagranicznych (w Banskiej Bystricy, Bratysławie, Budapeszcie, Cardiff, Chatham, Giessen, Helsinkach, Londynie, Pradze, Tampere, Turku).

---

⁴ V. Krawczyk-Wasilewska, *Współczesna wiedza o folklorze*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1986, ss. 262.

Już podczas pierwszej ze wspomnianych wyżej konferencji eko-folklorystycznych (1992), Profesor Wasilewska zwróciła uwagę na antropologiczny i mitologizacyjno-folklorystyczny wymiar problematyki choroby HIV/AIDS w Polsce. Swe pionierskie obserwacje pogłębiała w toku dalszych badań, a także kwerend w bibliotekach Londynu (m.in. dzięki stypendium University College London otrzymanym w 1993 roku) i ONZ-owskich agendach programu UNAIDS oraz dyskusji na forum Kongresu IUAES (USA 1989), co przyniosło owoce w postaci monografii pt. *AIDS. Studium antropologiczne* (2000), która przyczyniła się również do uzyskania tytułu profesorskiego. Do tematyki AIDS Profesor powróciła po roku 2012, prowadząc anglojęzyczne wykłady („AIDS as a paradigm of a social disease / Medical anthropology and the global health”) dla studentów etnologii i Erasmusa.

Wkroczywszy na teren transdyscyplinarnie rozumianej folklorystyki, po 2000 roku Profesor zajęła się badaniem folkloru politycznego, zaintrygowana problematyką tożsamości wobec zjawisk takich jak globalizacja, integracja europejska czy międzynarodowy terroryzm. Idąc cały czas do przodu, badaczka traktuje folklor jako ważną część niematerialnego dziedzictwa kulturowego, który ewoluuje wraz z rozwojem zjawisk cywilizacyjnych i społecznych; nie jest więc spetryfikowanym elementem skansenu przeszłości, a żywym tworem współczesnej kultury partycypacyjnej.

Wychodząc z takiego założenia, w ostatniej dekadzie Jubilatka zajęła się Internetem jako pożytecznym źródłem informacji oraz narzędziem przydatnym w badaniach nad kulturą i folklorem, tworzącym nowe formy zjawisk, takie jak: dziedzictwo digitalne, folklorystyka digitalna i folklor elektroniczny (e-folklor), który to termin wprowadziła do obiegu międzynarodowego podczas światowego kongresu w 2005 roku⁵. Swoje przemyślenia teoretyczne konfrontowała z wiedzą i zainteresowaniami studentów, prowadząc w latach 2006–2013 kompletnie nowe zajęcia dydaktyczne o nazwie „Konwersatorium z e-folkloru”. Uczestnicząc w światowej wymianie myśli, jak choćby podczas współorganizacji panelu kongresowego „Shaping Virtual Lives...” w roku 2011, zakończonego wysoko ocenioną pokonferencyjną publikacją czy w związku z organizacją światowej konferencji „Food and the Internet” (Krawczyk-Wasilewska/Lysaght: 2015). Profesor postawiła nowe, ważne dla dyscypliny pytania o wzajemne relacje między produktami kultury analogowej i digitalnej. W świetle teorii prof. Wasilewskiej – jak to zaznaczono na okładce jej ostatniej książki – „pojęcie *e-folkloru* zmienia oblicze współczesnej folklorystyki, która z nauki historycznej, badającej lokalne dziedzictwo niematerialne staje się nauką o mediach ukierunkowaną antropologicznie”. Tej tematyce od 2003 roku poświęciła kilkanaście artykułów, a także ostatnią monografię pt. *E-folklor w dobie kultury digitalnej*, która została wydana

⁵ V. Krawczyk-Wasilewska / Th. Meder / A. Ross (red.), *Shaping Virtual Lives. Online Identities, Representations, and Conducts*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2012. Rec.: Kalmre, Eda: *Homo Ludens: Describing Virtual lives*, „Folklore. Electronic Journal of Folklore” 2014, nr 57, s. 189–190; K. Orszulak-Dudkowska: *Violetta Krawczyk-Wasilewska: Rzeczywistość wirtualna w badaniach antropologów i folklorystów*, „Transformacje. Pismo Interdyscyplinarne”, 2012, nr 1–4, s. 588–591.

w roku 2016 w wersji polsko- i anglojęzycznej. Książka ta jest ważnym osiągnięciem naukowym, co podkreśla w przedmowie Andy Ross. Co warto podkreślić, gdy piszemy te słowa, pierwsze, papierowe wydanie wersji anglojęzycznej pt. *Folklore in the Digital Age* jest już wyczerpane, a to dzięki dystrybucji na rynku amerykańskim i informacji o publikacji w ponad 200 bazach danych; zainteresowani mogą jednak skorzystać z dostępnych e-booków.

Członkostwo w towarzystwach naukowych

Jubilatka jest od wielu dekad członkiem 6 stowarzyszeń naukowych, w tym pięciu międzynarodowych. Od blisko 50 lat należy do PTL, a od 40 do International Society for Folk-Narrative Research (od roku 2013 jako członek honorowy). Pani Profesor przynależy także od ponad 30 lat do International Society for Ethnology and Folklore (SIEF) i International International Organization of Folk Art, a od ponad 20 lat – jest członkiem rzeczywistym korporacji uczonych Folklore Fellows przy Fińskiej Akademii Nauk. Należy też do IUAES – Światowej Unii Nauk Antropologicznych i Etnologicznych (od 1996).

Pełen wykaz towarzystwach naukowych:

- Polskie Towarzystwo Ludoznawcze (PTL) od 1969 r.
- International Society for Ethnology and Folklore (SIEF) od 1979 r.
- International Organization of Folk Art (IOV) od 1986 r.
- International Union of Anthropological and Ethnological Sciences (IUAES) od 1996 r.
- International Society for Folk-Narrative Research (ISFNR) od 1973 r. (honorowe członkostwo od 2013 r.)
- Członkinie Folklore Fellows (1991)

Nagrody i Odznaczenia

Pani Profesor jest laureatką kilkunastu nagród i odznaczeń. Wśród najważniejszych wymienić należy aż dziewięciokrotnie otrzymane nagrody JM Rektora UŁ za osiągnięcia naukowe i dwa wyróżnienia międzynarodowe (Uniwersytetu w Palermo i włoskiej organizacji im. Tommaso Crudeliego na rzecz praw człowieka, Poppi). Odznaczona została przez Prezydenta RP Złotym Medalem za Długoletnią Służbę, a przez Prezydenta Łodzi Honorową Odznaką Miasta oraz dwoma medalami Rektora UŁ (Złotą Odznaką oraz W Służbie Społeczeństwu i Nauce).

Pełen wykaz nagród i odznaczeń:

- Nagroda naukowa Rektora UŁ (1974, 1976, 1980, 1988, 1993, 2001, 2004, 2011, 2016)
- Międzynarodowe wyróżnienie: finalista Nagrody Etno-Antropologiczna im. Pitiré-Salomone Marino, Uniwersytet w Palermo, Włochy (1987) za książkę *Współczesna wiedza o folklorze*
- Złoty Medal za Długoletnią Służbę (Prezydent RP, 2016)
- Medal w Służbie Społeczeństwu i Nauce (2006 rok)
- Medal Tommaso Crudeliego za działalność na rzecz praw człowieka – Poppi, Włochy (2003)
- Złota Odznaka UŁ (1993)
- Honorowa Odznaka Miasta Łodzi (1985)

Wybrane publikacje:

- *Folklore in the Digital Age: Collected Essays. Foreword by Andy Ross*, Wydawnictwo UŁ/Wydawnictwo UJ, Łódź – Kraków 2016
- *e-Folklor w dobie kultury digitalnej. Eseje i szkice. Z przedmową Andy’ego Rossa*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2016
- *Oskar Kolberg jako dokumentalista folkloru na tle europejskim* [w:] E. Antyborzec (red.): *Ja daję właśnie materiał... O dziele Oskara Kolberga w dwusetną rocznicę Jego urodzin*, Instytut im. Oskara Kolberga, Poznań 2015, s. 179–192
- *Rubber Towers, Modern Culinary Tribes and other Stories. A Research Report on Digital Culture Studies*, „Jahrbuch für Europäische Ethnologie”, 2015, vol. 10 (Polen), s. 67–76
- (red.) *Food and the Internet. Proceedings of the 20th International Ethnological Food Research Conference*, Department of Folklore and Ethnology, Institute of Ethnology and Cultural Anthropology, University of Łódź, Poland, 3–6 September 2014. Peter Lang, Frankfurt am Main, 2015 [współred.: P. Lysaght]
- *Polskata folkloristika meždu lokalizma i globalizma*, „Balgarski Folklor”, 2014, XI, nr 4 (Polska folkloristika i etnolinogvistika), s. 351–363
- *Tradycja lokalna czy kultura globalna? Dylematy badacza folkloru polskiego*, [w:] Z. Profantová (red.), *Folklor a folkloristika vo svete postmoderny. Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied*, Vydavateľstvo Zing Print. Bratislava 2013, s. 31–46
- (red.) *Kultura jako czynnik rozwoju miasta na przykładzie Łodzi*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2012 [współred.: M. Kucner i E. Zimnica-Kuzioła]
- (red.) *Shaping Virtual Lives. Online Identities Representations and Conducts*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2012 [współred.: T. Meder, A. Ross]

- *Food and Politics: Old and New Mediterranean Influence on Polish Culinary Habits*, [w:] *Mediterranean Food Concepts and trends*, P. Lysaght / N. Wittig-Beljak (red.) Wyd. Biblioteka Nova Etnografia, Zagreb 2006, s. 337–344
- *AIDS. Studium antropologiczne*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2000
- (red.) *Ecology and Folklore III*. Institute of Ethnology Academy of Sciences of Czech Republic, Prague 1998 [współred.: S. Brouček]
- *Ecology and Folklore II*, Łódź 1994 (red.)
- *Ecology and Folklore*, Łódź 1992 (red.)
- *Współczesna wiedza o folklorze*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1986
- *Ignacja Piątkowska. Literatka i folklorystka regionu sieradzkiego (Z badań nad regionalną kulturą literacką Polski środkowej końca XIX i początku XX w.)*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria”, nr 10, Łódź 1983
- *Wprowadzenie do folklorystyki*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 1979
- *Poeta autentyczny. O twórczości Stanisława Czernika*, Wyd. Łódzkie, Łódź 1973

Jędrzej Kotarski

Uniwersytet Łódzki

Wydział Prawa i Administracji

Katedra Doktryn Polityczno-Prawnych